

1 Memleketin önemli bir kısmının hayatının merkezinde *memurluk* yatıyor. Bir nevi *kapıkulluğu*. Tam köle diyemeyiz, tabii ki, isterlerse istifa edebiliyorlar ama bu muhtemelen eski zamanlarda bir kölenin efendisinden kaçmasından daha nadir bir durum.

İşte bu memurluğun süreyle sınırlanması gerektiğini, yoksa insan evladının bünyesinde önemli tahribat yaptığını düşünenlerdenim. İstisnalar tabii ki vardır, ancak genel olarak insanları ne onduran, ne öldüren bir durum memurluk. 7 sene memurluk yaptıysa bir insan, gidip 2-3 sene de özel sektörde çalışmalı. Bunun hem özel sektöre, hem devlete faydası olacaktır. Hem de halkın böyle *memurlar ve diğerleri* diye iki ayrı sınıf olmasına deva olabilecektir.

Memurlar benim bu fikrimi çok ciddiye alırlar eminim. Ancak ben de, temelden *hayat boyu memurluk* kavramına alerjik olduğum için, kendilerinin diyelim KHK ile atılmasına pek üzülüyorum. Ufkunu bir meslek edinmek yerine, *devlete kapağı atmak* üzerine inşa edersen, sonra devletin de bir gün, bir sebeple seni atacağı tutarsa, bence ağlamaya hiç hakkın yoktur. Memurluk bir insan hakkı değildir.

2 Lewandowski isimli eski bir Google çalışanı *Yapay Zeka* dini kurdu geçenlerde. Haberi okuyunca, yapay zekadan din yapmanın, yapay zeka kavramını halihazırdaki dinlere uydurmaya çalışmaktan daha kolay olduğunu düşündüm.

Yapay zekanın helal olup olmadığını tartışıyorlar mesela: Buna nasıl karar verebilirsin? İnsana benzeyen robotla cinsel beraberlik helal midir? Onlara yalan söylemek, insanlara yalan söylemek gibi midir? Onlardan *dürüst* olmalarını bekleyebilir miyiz? İman sahibi olmalarını?

Fıkhi tarafları muhtemelen robot=köle diyerek çözülür. İslam'ın asırlar içinde geliştirdiği kölelik hukukunu, *köle* kelimelerinin üstünü çizip, *robot* yaparak güne uyarlayabilirsiniz. Belki bu açıdan bu yeni döneme diğer hukuk sistemlerinden daha hazır bile sayılabilir.

Bununla beraber robotların dindarlar üzerindeki asıl problemi şu: Karşınızda *yapay* olduğunu bildiğiniz bir zeka var. Onun canlı olmadığını, *ölüm korkusu* olmadığını, ahirette hesaba çekilmeyeceğini biliyoruz. Ancak onunla konuştuğumuzda işlerimizi yapıyor, ona kötü davransak da bize aynı şekilde davranmaya devam ediyor. *İman sahibi* pek çoklarından daha hayırsever ve anlayışlı olduğunu görüyoruz. Çünkü *iyi* olmaya programlı.

O halde, insan soracak: Biz neden böyle *programlanmadık*? Diğeri de soracak: *Bu varlıklar her şeye akıl erdirebiliyorken, Allah'ın varlığına imana neden akıl erdiremesin?*

Robotlar sadece dini anlamda değil, tüm felsefi ve düşünce anlamında *insan medeniyetinin sonu* demek. *İslam düşüncesi bundan nasıl kurtulur?* sorusu biraz tuhaf kaçıyor. İnsanın *benlik* gibi, *akıl* gibi kavramları bile tehdit altına girecekken, robotların müslüman olup olmayacağını tartışmak biraz tuhaf olur.

3 Anlaşılmama beklentisiyle, yaş ters orantılı. İnsan ufakken herkesin kendi derdini dert ettiğini ve o an aklına gelen düşüncenin, bir anda dünyanın (veya önemli) meselelerini çözeceğini düşünüyor. Zaman içinde herkesin kendi derdi olduğunu, kendi yetiştirme tarzı, önyargısı, ilgisizliği ve sair kısıtlamalar yüzünden anlaşılmanın pek de beklememesi gerektiğini farketmeye başlıyorsunuz. Beynimin damarlarında *yazdıklarımın %10'unu anlayan beni anlıyor demektir* diye bir inanç dolaşıyor.

Bu *beklentisizlik* biraz da anlaşılmanmayı besleyen bir şey: *Nasıl da en fazla bu deyip, şöyle mi anlarlar, böyle mi anlarlar?* diye uzun uzadıya düşünmemeye sebep oluyor. Bu da iyi bir alışkanlık değil. Anlaşılmanın kısır döngüsü.

4 *Anlamanın cetveli yok.* Yani iki kişi arasındaki iletişimin ne kadar *anlaşıldığını* ve *anlaşıldığının anlaşıldığını* ölçecek bir cihaz yapmak, *objektif* bir cihaz yapmak mümkün değil.

Bir yerde herkes herkesi bir şekilde anlıyor. Ne anladığını sorduğumuzda, belki de biz onu yanlış anlıyoruz. Benim ne dediğimi bende iyi bilebilir mi? Bilemediğini bilebilir miyim?

Mustafa Öztürk'ün *tefsir ilminin gayesi indiği dönemdeki anlamı keşfetmektir* diye bir ifadesi var. Bir *aksiyom* olarak doğru olabilir, ancak onların da vahyi doğru anladığından ve onların ne anladığını, bizim anladığımızdan ne kadar emin olabiliriz?

5 *Anlaşılmama korkusu.* İnsanların *sözlerimin* ne kadar basit olduğunu keşfedip, bunları benim ifade edebildiğimden daha net cümlelerle ifade etmesi. Bir çeşit yargılanma korkusu.

Felsefe merakını besleyen bir duygu bu.

Hayatın ve *benim* bu kadar basit olamayacağımı düşündüğüm için giriştiğim bu macerada, tüm anlamları *arapsaçına* çevirip, sonunda bulunduğum yerden bir adım bile ilerleyemedim. –Bir felsefeci

6 Türk Kantolu Madonna

7 A- abdest alırken kızıyor, İzmir'in Dağlarında Çiçekler Açar'ı çok seviyor, marşı "Kafkasya" diye söyleyince saldırıyor, sakal bırakınca *babacım, sakalların çok uzamış, hadi beraber keselim* diyor...

Kızım bir *cumhuriyetçi* teyze mi oldu?

Bence bu *Cumhuriyet ideolojisi* dediğimiz şeyin *basitliğinden* kaynaklanıyor. 3,5 yaşındaki kız bile *Cumhuriyetçi* olabiliyorsa, o cumhuriyetin pek de önemli bir fikriyatı yoktur.

8 Geçmişinden memnun olanın, gelecekle kafası bozuk olmaz. Devamlı geleceği düşünmenin sebebi, geçmişinden alabileceğini alamamak olmasın?

Anı yaşamayı salık veriyorlar. An varmış gibi. Ya geçmiş vardır, ya gelecek. İnsan anı yaşamaya çalışır ve görür ki aslında an yoktur, kafasını meşgul eden meseleler yoktur. Çocuklar yoktur, çocukluk yoktur, büyümek yoktur, yaşlanmak yoktur. Sadece an vardır, o anın ruhu vardır, o da sana sadece *algı* olarak konuşur.

O halde hesaplaşmak, terkedip bırakmak, kafanı *bir şekilde* sakinleştirmek kadar kolay olmasa gerek. Kendini kandırma ama yapabileceğin bir şey olduğunu sanmıyorum.

9 İnsan nasıl popüler olur? Özgürlüğünü satarak.

Çoğunun özgürlüğü de pek para etmiyor, açıkçası. Satsa da popülerlik alamıyor, aldığı sadece yaslanmak için hapisane duvarı.

Özgürlüğünü ne için satarsan sat, ucuza gider, bir yandan da. Özgürlük derken, olduğun insan olma özgürlüğü. Alır, verir, feragat edersin, belki ama bir yerden sonra sen olmaktan çıkıyorsan, muhtemelen karşılığında aldıklarına değmeyecektir.

Popülerlik de böyle.

10 Milliyetçiliğin şu sıra cazip olduğunu biliyorum. 90'larda da böyleydi. Sonra bir ara insanlar sıkıldı bundan. Sosyal meselelere ne kadar gerçek çözüm ürettiğiniz, karşınızdakini ikna ile ölçülüyor. Diyelim terör için *ben bu sorunu çözerim* demenin makbul olması için insanların ekseriyetinin buna inanması gerekiyor.

Milliyetçiliğe bir ara inanmayacakları tuttu, şimdi de inanıyormuş gibi yapıyorlar sanki.

Milliyetçilik, *birlik olalım, diri olalım* edebiyatı, kriz zamanı söylemidir. İnsanların *bir olmayı* vurgulamak zorunda olması, ortada bir düşman olduğu zaman akla gelir. Milliyetçilik bir *savaş zamanı ideolojisi*.

Ancak benim derdim, belki *Türklüğe* aykırı olarak, savaşları *kazanmak* değil, onlara hiç yol açmamak üzerine. Bir yerde kriz varsa, *en amansız* çözecektir, ancak krizin olmasını engellemek merhametlilerin işi.

Bir yerde tabii ki insanların bir arada tutulması için onlara ortak bir *hikaye* anlatman gerekiyor. Kamu düzeni bir ölçüde *ortak* olduğuna inanan insanlara dayanıyor. Bununla beraber, bu konuda da denge işi. Milliyetçiliği fazla abartırsan, birlik ve kamu düzeni için değil, bölünme ve huzursuzluk için bir sebebe dönüşüyor.

11 Aşk için ölür müsün? Ölmem. Belki ufak bir sıyrık, bir kaç ufak bere, bir kaç orta seviye rahatsızlık.

Neticede genlerini gelecek nesle aktarmak için duygularının kendini unutturması değil mi *aşk*? Ölünce bir esprisi kalmıyor, ne gen, ne bilmemne, neden öleyim?

Aşkın insanın varlığının temeli, oluşunun zirvesi, en yüksek hakikati falan filan manasız laflarla *izah etmeye* alışmış bir gelenekten geliyorum ama bunlara pek de itibar etmem. İşte, kadına duyulan *aşk* şudur, Allah'a duyulan *aşk* budur, vs. Bir kere ikisinin de aynı kelimeyle söylenmesi bile ayıp. Bizim dedeler neden bu konuda bu kadar ısrarcı olmuş, ben de bilmiyorum. İnsan kendi oluşuna, kainatın varlığına ve Allah'ın ondaki tezahürüne *aşık* olabilir, bunu anlıyorum ama neden basit bir çiftleşme *töreni* için söylenmiş adla açıklamaya çalıştınız? Başka kelime yok muydu, dedeler?

Kısacası ben bu konuya öyle çok *yüksekten* bakamıyorum. *Aşk* edebiyatı dediğin de tavus kuşunun kuyruğu gibi, çok renkli ve güzel ama amacının ne olduğunu aşağı yukarı biliyoruz.